

Anexa la O.M.E.C.T. nr._6296_/_17.XII.2008_. privind aprobarea programei opționale pentru disciplina "Istoria minorităților naționale din România"

MINISTERUL EDUCAȚIEI, CERCETĂRII ȘI TINERETULUI

Istoria minorităților naționale din România

curs opțional

clasa a X-a

Aprobat prin O.M.E.C.T. nr._6296_/_17.XII.2008_

București, 2008

Notă de prezentare

Cursul opțional "Istoria minorităților naționale din România¹" se adresează elevilor din clasa a X-a, având drept scop familiarizarea acestora cu istoria și tradițiile comunităților de altă etnie care locuiesc pe teritoriul României. Planurile-cadru de învățământ pentru clasa a X-a, aprobate prin OMECT nr. 5723/ 23.12.2003, alocă prin curriculumul la decizia școlii un număr de ore necesare pentru susținerea unor nevoi și interese specifice de învățare ale elevilor din ciclul inferior al liceului.

Pornind de la constatarea că multiculturalitatea a devenit o marcă a unei societăți democratice, programa dorește să contribuie la stimularea interesului elevilor pentru domeniul istoriei. Chiar dacă disciplina istorie asigură, prin prevederile curriculare în vigoare, o reprezentare echilibrată a istoriei acestui spațiu în raport cu evoluțiile pe arii mai mari (europene și globale), totuși nu toată complexitatea culturală a României este reprezentată. La aceasta se adaugă și faptul că obiectivele sistemului educațional românesc solicită și adecvarea acestuia la două mari axe: relevanța formării pentru piața muncii, respectiv, asigurarea educației pentru o cetățenie democratică. Generația tânără va fi confruntată cu o piață a muncii foarte dinamică și care va implica, printre altele, o mobilitate spațială (sistemul educațional nu mai poate forma o forță de muncă adecvată doar cerințelor pieții din România), dar și capacitatea de a se integra în colective care prin forța lucrurilor sunt compuse din persoane cu tradiții culturale foarte diferite. Competența legată de înțelegerea diversității culturale și valorificarea contribuției fiecărei comunități culturale la un orizont spiritual comun este, din această perspectivă, o funcție directă a calificării forței de muncă. Totodată, această programă permite suplimentarea oportunităților de învățare care să contribuie la atingerea competențelor stabilite pentru clasele de liceu.

Există și un element recuperatoriu al acestei programe. Pe de o parte, disciplina „Istoria și tradițiile minorității” se predă la clasele a VI-a – a VII-a, dar numai acolo unde numărul de elevi este suficient de mare pentru a se organiza clase cu predare în limba minorităților sau unde se predă, la solicitarea unui număr suficient de părinți, limba respectivei minorități naționale; există situații în care unele minorități mici și dispersate (sau aflate cu precădere în mediul rural, aflat în

¹ Propunerea a apărut în urma unui șir mai lung de proiecte dedicate istoriei minorităților naționale din România, majoritatea coordonate de către Project on Ethnic Relations Romania în colaborare cu MECT și cu participarea Departamentului pentru Relații Interetnice al Guvernului României. În egală măsură, programa este și rezultatul contextului educațional actual, marcat de un accent special al ariei Om și societate pe dimensiunea civică și pe competențele de nivel ridicat (gândirea critică, multiperspectivitatea etc.). Elementele de conținut au fost sistematizate cu ocazia întâlnirii de la Daneș, iulie 2008 și exprimă consensul participanților în legătură cu această componentă a programei.

Anexa la O.M.E.C.T. nr._6296/_17.XII.2008_. privind aprobarea programei □colare pentru disciplina op□ională" Istoria minorităților naționale din România"

scădere continuă de populație școlară) nu au posibilitatea de a studia această disciplină. Pentru elevii aparținând acestor minorități este o modalitate de a recupera o dimensiune fundamentală a propriei lor moșteniri culturale.

Pe de altă parte, dimensiunea recuperatorie are în vedere și un alt element. O analiză *sine ira et studio* a programelor de istorie și tradiții a minorităților arată că unele dintre acestea au un pronunțat caracter de istorie evenimentială; aspectele legate de tradiții și contribuție culturală sunt, pentru a folosi un eufemism, mai degrabă marginale. Adesea, disciplina devine mai degrabă o istorie compusă din istoria românilor și cea a statului care reprezintă constructul de drept internațional care reprezintă etnia respectivă. Situația este relativ similară și în cazul cursului general de istorie – în afara unui număr limitat de teme, iar acestea dedicate doar unor minorități, diversitatea etnică și culturală ce caracterizează istoria și spațiul românesc este trecută în regim secund. Elementul fundamental, cel al coexistenței mai mult sau mai puțin pașnice, mai mult sau mai puțin colaborative, rămâne în regim secund. Dimpotrivă, această programă s-a construit pe principiul coexistenței, al interacțiunii constante dintre minorități și majoritate. Această coexistență a marcat profund identitatea românească, de la primele structuri urbane la avangarda artistică a secolului al XX-lea. Alte principii care stau la baza acestei programe sunt multiperspectivitatea și interculturalitatea. Cele două principii sunt complementare, căci implică acceptarea și asumarea unor puncte de vedere diferite asupra unor evenimente comune și care sunt interpretate în concordanță cu propriul bagaj cultural și istoric.

Aceste principii pot fi regăsite ca piloni ai educației istorice contemporane atât în documente românești de politică educațională, cât și în documente europene. Pentru a da doar câteva exemple, ne referim la OMECT nr. 1528/18.07.2007 cu privire la diversitate, Carta albă asupra dialogului intercultural (mai 2008, pct. 160), Recomandarea Consiliului Europei cu privire la predarea istoriei (Recomandarea 15/2001).

Structura programei

Programa școlară are următoarea structură:

- nota de prezentare care identifică locul acestui curs opțional în ansamblul planurilor cadru de învățământ;
- competențele specifice și conținuturile asociate acestora propun elemente specifice derivate din caracteristicile traseelor educaționale care includ istoria ca domeniu de studiu în clasele a IX-a și a X-a; aceste componente au ca reper și programele școlare pentru disciplina Istoria și tradițiile minorității (clasele a VI-a – a VII-a);

Anexa la O.M.E.C.T. nr._6296/_17.XII.2008_. privind aprobarea programei școlare pentru disciplina opțională "Istoria minorităților naționale din România"

- valorile și atitudinile, finalități de natură axiologică, urmărite prin studiul istoriei pe durata învățământului liceal;
- sugestiile metodologice, elaborate pentru a orienta proiectarea demersului didactic adecvat competențelor, valorilor și atitudinilor prevăzute de programele școlare.

Programa cuprinde competențe specifice care sunt apropiate de cele incluse în programele cursului general și se subsumează competențelor generale prevăzute pentru această etapă de școlaritate.

Conținuturile sunt organizate tematic și se află în legătură explicită cu patru dintre domeniile de conținut incluse în programa cursului general: *Popoare și spații, Oamenii, societatea și lumea ideilor, Statul și politica, Religia și viața religioasă*. O caracteristică a conținuturilor incluse în programă este caracterul lor generativ: ele nu vizează o minoritate sau un grup de minorități, ci se referă la problemele comune, în sensul problematicii relațiilor dintre minorități și majoritate, la problemele identitare. Analiza elementelor care constituie identitatea politică și culturală a minorităților din România constituie un element care contribuie la înțelegerea, asumarea și valorizarea pozitivă a diversității culturale românești. În ceea ce privește conținuturile, profesorii vor putea opta asupra nivelului de specificare a problemelor abordate în funcție de criteriile care țin de nevoile și interesele elevilor, dar și de resurse sau de localizarea geografică a școlilor în care predau. Ceea ce trebuie să aibă în vedere profesorul este să ofere ocazii pentru ca elevii să cunoască toate grupurile etnice care trăiesc în România.

Dimensiunea cronologică va fi „recuperată” prin intermediul proiectării didactice, avându-se în vedere că o serie de aspecte sunt abordate sincron, pentru a oferi posibilitatea de a analiza modul în care au interacționat minoritățile cu majoritatea și cu alte minorități.

Valori și atitudini

- Formarea imaginii de sine, a sentimentului de apartenență la un spațiu cultural
- Deschiderea spre celălalt, interesul pentru împărtășirea valorilor proprii
- Stimularea interesului pentru valorile de patrimoniu

Competențe specifice	Conținuturi
<p>1. Formarea unor reprezentări culturale despre spații și epoci istorice diferite</p> <p>2. Plasarea evenimentelor și proceselor istorice în contexte istorice și cronologice mai largi (românesc, european sau universal)</p> <p>3. Realizarea unei investigații asupra unui subiect de istorie locală</p> <p>4. Descoperirea în diverse surse a elementelor care formează identitatea de sine, a unui grup etnic, cultural, social, politic</p>	<p>Popoare și spații</p> <ul style="list-style-type: none"> - originea și așezarea minorităților naționale pe teritoriul actual a României (momentul și traseele de deplasare, migrații interne) - elemente identitare (tradiții legate de scurgerea timpului, de activitățile economice, de viața familială) - relația cu spațiul, percepții asupra spațiului (relația dintre informația academică și tradiția vernaculară și literatura cu privire la originea, deplasarea și sosirea minorității naționale pe teritoriul românesc)
<p>5. Exprimarea unei opinii în limbajul adecvat istoriei utilizând termeni specifici din istoria minorităților</p> <p>6. Recunoașterea și acceptarea perspectivelor multiple asupra faptelor și proceselor istorice</p> <p>7. Aprecierea valorilor trecutului prin raportarea la actualitate</p> <p>8. Analiza diversității sociale, culturale și de civilizație exprimată în surse istorice diferite</p> <p>9. Recunoașterea particularităților culturale ale mediului în care trăiesc</p> <p>10. Integrarea informațiilor obținute în medii nonformale de învățare în analiza elementelor de istorie, cultură și civilizație</p>	<p>Oamenii, societatea și lumea ideilor</p> <ul style="list-style-type: none"> - contribuția la patrimoniul comun (instituții și personalități, opere literare și artistice, monumente și locuri reprezentative) - viața cotidiană (activități economice, structura familială și comunitară, relațiile de gen, jocuri și sărbători ale copiilor, portul popular) - percepții și stereotipuri reciproce (geneza stereotipurilor și a auto-stereotipurilor, evoluția în timp a acestora, suportul literar, artistic și politic al acestora) - interferențe culturale - evoluția relațiilor dintre minoritățile naționale și relațiile acestora cu românii (în evoluție cronologică, pe epoci istorice)

<p>5. Exprimarea unei opinii în limbajul adecvat istoriei utilizând termeni specifici din istoria minorităților</p> <p>6. Recunoașterea și acceptarea perspectivelor multiple asupra faptelor și proceselor istorice</p> <p>11. Identificarea aspectelor trecutului care pot contribui la înțelegerea prezentului</p> <p>12. Recunoașterea continuității, schimbării și a cauzalității în evoluția socială</p>	<p>Statul și politica</p> <ul style="list-style-type: none"> - istoria minorităților naționale (în evoluție cronologică²) - evoluția cadrului normativ cu privire la minorități (statute sociale și politice, legislația cu privire la minorități și definirea acestora³) - forme de organizare instituțională ale minorităților (în plan local și național, asociații culturale și politice, legături cu statul de origine al etniei respective)
<p>13. Analiza factorilor politici, sociali, economici, culturali care alcătuiesc imaginea unei societăți</p> <p>14. Exprimarea opiniilor față de opere culturale folosind tehnici diverse de comunicare</p> <p>10. Integrarea informațiilor obținute în medii non-formale de învățare în analiza elementelor de istorie, cultură și civilizație</p>	<p>Religia și viața religioasă</p> <ul style="list-style-type: none"> - religii și instituții de cult (istoria organizării religioase, monumente de cult reprezentative) - confesiune și cultură religioasă (rolul instituțiilor religioase în cultura și viața politică a minorității)

Sugestii metodologice

Programa propune o abordare care continuă – cu modificările impuse de palierul de școlaritate și de parcursul studierii istoriei în învățământul preuniversitar – demersurile inițiate prin programele de Istoria și tradițiile minorităților, dar și organizarea tematică a noilor programe școlare pentru liceu. **Dimensiunea interculturală** presupune acceptarea multiperspectivității – un eveniment este resimțit, perceput și ca atare memorat diferit de către actorii participanți la acesta sau de către cei care îl rememorează. Prin urmare, accentul poate fi pus pe abordările care să

² Trimiterile la istoria statului de origine al etniei respective sunt justificate, dar în limitele în care acestea constituie un cadru general explicativ și contribuie la încadrarea fenomenelor și evenimentelor analizate în contexte mai largi.

³ Reamintim faptul că sensurile moderne atribuite conceptelor de națiune și minoritate sunt departe de sensurile atribuite acestor termeni în, să spunem, evul mediu.

Anexa la O.M.E.C.T. nr._6296/_17.XII.2008_. privind aprobarea programei □colare pentru disciplina op□ională" Istoria minorităților naționale din România"

utilizeze multiperspectivitatea ca instrument de investigație. Totodată, demersurile familiare de la disciplina Educație/Cultură civică pot fi utilizate în proiectarea activităților de la clasă. **Dimensiunea comparativă a istoriei**, facilitată de programă este un alt aspect care trebuie să stea în atenția profesorilor. Aceștia pot propune demersuri de învățare bazate pe cercetare, încurajând elevii să folosească o diversitate de surse, să utilizeze mărturii contemporane, să formuleze opinii și să le argumenteze, să valorifice experiențele personale în procesul de învățare (trecutul familiei și al comunității, vizitele la locuri istorice etc.).

Utilizarea surselor istorice în predarea istoriei trebuie să se afle permanent în atenția profesorului. Formarea competențelor legate de analiza surselor istorice este un obiectiv de predare important pentru că valoarea surselor pentru interpretarea istorică este foarte diferită, iar instrumentele de analiză ale diferitelor surse sunt foarte diverse. Conceptul cheie care trebuie să stea în atenția profesorului este cel de **multiperspectivitate**, însemnând "un mod de a gândi, a selecta, a examina și a utiliza dovezi provenind din diferite surse pentru a lămuri complexitatea unei situații și pentru a descoperi ceea ce s-a întâmplat și de ce". Un demers didactic focalizat pe înțelegerea multiperspectivității înseamnă a ajuta elevii să exerseze modalități de analiză a faptelor/proceselor istorice pentru a înțelege ceea ce s-a întâmplat în trecut și de ce. Activitățile propuse trebuie să contribuie la înlăturarea stereotipurilor, a discriminării și a automatismelor de gândire, precum și la cultivarea spiritului tolerant și a respectului pentru diversitate.

În aplicarea programei profesorii ar trebui să aibă în vedere mai multe paliere.

a. Proiectarea didactică:

- accentuarea dimensiunii transdisciplinare: având o puternică orientare spre dimensiunile culturală și socială, cursul opțional permite integrarea de cunoștințe din zona geografiei, a educației pentru o cetățenie democratică, educație mass-media, dar și a celor din ariile curriculare Limbă și comunicare și Arte;
- accentuarea demersurilor care dezvoltă gândirea critică și înțelegerea valorilor comune: analiza surselor istorice și literare care prezintă puncte de vedere diferite despre același eveniment, analiza și evaluarea semnificației date aceluiși eveniment sau fenomen istoric;
- integrarea informațiilor obținute în medii non-formale de învățare în analiza elementelor de istorie, cultură și civilizație, care se poate realiza prin parteneriate la nivel local și între localități;
- utilizarea noilor tehnologii de comunicare și informație (TIC), fie pentru a căuta și organiza informații (site-uri care permit social networking), dar și pentru a încuraja dezvoltarea proiectelor comune.

b. La nivelul **activităților și al situațiilor de învățare** sugerăm abordări care să dezvolte învățările anterioare ale elevilor, să le deschidă interesul pentru acest domeniu de cunoaștere, dar și să valorifice experiențele din mediile nonformale de învățare. Fiind o disciplină în regim de opțional, abordările pot fi mult mai flexibile, elementul central reprezentându-l raportarea cunoștințelor transmise la experiența personală a elevilor. Activitățile se pot baza pe:

- analiza informațiilor apărute în mass-media centrale și locale (modul în care sunt prezentate informațiile despre minorități, analiza stereotipurilor și a auto-stereotipurilor);
- utilizarea textelor literare și folclorice (analiza modului în care epoci istorice sunt reflectate în literatura autorilor români și a celor de altă limbă sau etnie) și însușirea unor elemente de vocabular aparținând limbilor minorităților studiate;
- vizite în muzee și la colecții particulare, dar și la monumente care reflectă cultura minorităților dintr-o regiune sau alta (de la localități care păstrează, de exemplu, elemente de arhitectură tradițională, la monumente dedicate unor evenimente semnificative din istoria minorităților), excursii tematice.

În ceea ce privește activitățile la clasă, accentul ar trebui să cadă tot pe dimensiunea comparativă.

Posibile demersuri sunt legate de:

- activități pe grupe (jocul de rol bazat pe analiza deciziilor luate în momente speciale, simulări de negocieri);
- activități de proiect (finalizate cu realizarea de mape tematice, postere, fotomontaje, organizarea de expoziții pe teme date, identificarea de surse online).

c. **Domeniul evaluării:** O eficiență sporită a învățării poate fi asigurată prin diversificarea tipurilor de evaluare aplicate în procesul didactic. Este recomandabil ca profesorii să folosească în mod adecvat scopurilor educaționale toate tipurile de evaluare: inițială, continuă și sumativă. De asemenea, pentru a motiva elevii, se vor folosi metode și instrumente complementare de evaluare: observarea sistematică a comportamentului elevilor, portofoliul, autoevaluarea, evaluarea pe bază de proiecte sau pe baza participării la desfășurarea unor acțiuni în afara școlii (de la pregătirea unor vizite la muzee la inițiative sociale în plan local).